

INNSPILL TIL HANDLINGSPLANEN OM BÆREKRAFTSARBEIDET I NORGE

Framtiden i våre hender er glade for at regjeringen arbeider med en nasjonal handlingsplan for FNs bærekraftsmål, og vi takker for muligheten til å komme med innspill. Vi stiller oss bak Forum for utvikling og miljøes innspill¹, og vil i dette innspillet supplere med noen punkter som vi mener bør med i handlingsplanen.

Målgruppe, mål og innretning:

Vi trenger kraftfulle tiltak og virkemidler i alle sektorer for å nå bærekraftsmålene, og særlig klimamålene. Lærdommen fra håndteringen av koronapandemien må tas med i arbeidet med bærekraftsmålene: når regjeringen setter tydelige og konkrete mål knyttet til relevante indikatorer, legger til rette for at myndigheter og befolkningen skal kunne etterleve tiltakene og kommuniserer hvor vi skal, hvorfor vi skal dit og hva som kreves av oss – da skapes det en felles forståelse og retning som får oss dit vi skal.

Håndteringen av pandemien har også lært oss betydningen av helhetstenkning og god koordinering hvor alle sektorer jobber sammen mot et felles mål. Dette er også noe internasjonale aktører som OECD har pekt på som en avgjørende faktor for at verdens stater skal nå sine bærekraftsmål², noe også Riksrevisjonen nylig påpekte i sin rapport.

Handlingsplanen må omfatte næringsliv, offentlig sektor, frivillig sektor, samt befolkningen for øvrig. Ikke minst må politikere på alle nivåer ansvarliggjøres, både Storting og Regjering, fylkespolitikere, og kommunepolitikere. Budsjettene som vedtas må være i tråd med bærekraftsmålene, og rammene som legges for næringsliv og for hvordan folk lever sine liv, må være innenfor rammene av disse målene.

Det må utarbeides flere relevante nasjonale indikatorer innenfor alle bærekraftsmålene, og det er behov for politiske mål og tiltak knyttet til hver av de nasjonale indikatorene.

De politiske målene og tiltakene må være gjensidig forsterkende og ikke gå på bekostning av måloppnåelse innenfor andre bærekraftsmål.

Eksempelvis må mål om reduksjon av Norges klimautslipp legge føringer for tiltak og virkemidler innenfor mål 11 bærekraftige byer og lokalsamfunn, mål 8 anstendig arbeid og økonomisk vekst, mål 9 innovasjon og infrastruktur og så videre.

Problembeskrivelse:

Manglende samstemthet i norsk politikk står i veien for å nå bærekraftsmålene i Norge innen 2030. All politikk som føres må være i tråd med bærekraftsmålene, og mål og tiltak knyttet til indikatorer for ett bærekraftsmål må ikke gå på bekostning av måloppnåelse innenfor andre bærekraftsmål. Arbeidet med bærekraftsmålene må forstås som en helhet.

Utover dette vil vi trekke frem nordmenns forbruksmønster og manglende oversikt over natur- og klimakonsekvensene av forbruket vårt som et hinder for å nå bærekraftsmålene i Norge. FN fastslår i 1,5-gradersrapporten at dersom vi skal halvere utslippene uten at det

¹ http://forumfor.no/assets/docs/ForUM_innspill-til-nasjonal-handlingsplan-for-b%C3%A6rekraftsm%C3%A5lene.pdf

² <https://www.riksrevisjonen.no/globalassets/rapporter/no-2020-2021/styring-av-og-rapportering-pa-den-nasjonale-oppfolgingen-av-barekraftsmalene.pdf>

Vedlegg 3: Rapport: Styring av og rapportering på den nasjonale oppfølgingen av bærekraftsmålene, s. 14.

Framtiden i våre hender

skal gå på bekostning av bærekraftsmålene, så må vi spise, forflytte oss og forbruke mer bærekraftig enn vi gjør i dag. Hvis alle land hadde hatt det samme forbruket som oss, hadde vi trengt mer enn tre jordkloder, og Norge er nødt til å ta sin del av ansvaret for å redusere dette forbruket til et bærekraftig nivå. Med et forbruksbasert klimaregnskap som supplement til det territorielle klimaregnskapet, ville vi synliggjort Norges globale klimafotavtrykk og dannet et grunnlag for å kunne sette oss mål om reduksjon, evaluere måloppnåelsen og gjort det mye tydeligere for befolkningen hvorfor tiltak knyttet til forbruket vårt er viktig å få på plass.

Tiltak:

Framtiden i våre hender vil her trekke frem noen konkrete tiltak vi anser som viktige for at vi skal oppnå bærekraftmålene i Norge og bidra til måloppnåelse globalt.

Innføre Åpenhetslov – bærekraftsmålene 8 og 12

Arbeidet med å sikre trygge og anstendige arbeidsvilkår over hele verden må styrkes. For å få til dette mener vi det er viktig å få innført en åpenhetslov slik den ble foreslått av Etikkinformasjonsutvalget, som forplikter selskaper til å gi forbrukere og organisasjoner informasjon om hvor en vare er produsert og under hvilke forhold. Videre at selskapene er pliktig å gjennomføre aktsomhetsvurderinger og forebygge risiko for menneskerettighetsbrudd i leverandørkjeden.

Fase ut bruken av miljø- og helseskadelige miljøgifter – bærekraftsmålene 3, 6, 14 og 15

Skadelige kjemikalier og miljøgifter truer mennesker, dyreliv og miljø. Ubevisst blir vi eksponert for miljøgifter gjennom maten vi spiser, klærne vi har på oss, og ting vi omgås, som elektronikk, leker og møbler. Disse utfordringene ser vi at er et enda mer akutt problem i land i sør, hvor mesteparten av varene vi importerer blir produsert. Svakt kjemikalierregelverk, manglende håndheving og bruk av verneutstyr, gjør at mange fabrikkarbeidere eksponeres for høye nivåer av helseskadelige kjemikalier på arbeidsplassen. Samtidig ser vi utfordringer her hjemme med å regulere farlige miljøgifter. For å begrense skader lokalt og internasjonalt må forbrukerne kunne ta bevisste valg om produktene de kjøper. Derfor må all kjemikaliebruk i produkter registreres og merkes, produsenter og importører må pliktes å registrere bruk av miljøgifter, og det bør innføres nasjonalt forbud mot de mest kritiske miljøgiftene.

Redusere Norges klimarisiko – bærekraftsmål 13

Arbeidet med klimarisiko og oppfølging av klimarisikoutvalgets rapport, må styrkes. Norsk økonomi må omstilles i retning en fornybar framtid med sterkt redusert klimagassutslipp og lavere forbruk. Klimaomstillingsutvalget konkluderte nylig med at den globale energiomstillingen går raskere enn først antatt. Dette er selvsagt godt nytt for klima, samtidig som det viser hvor viktig det er for norsk økonomi og arbeidsplasser at man raskt omstiller seg i en grønn retning, fra petroleumsindustri til nye, grønne arbeidsplasser.

Denne omstillingen av verdensøkonomien utgjør per i dag en stor risiko for norsk økonomi, og det vil dermed være økonomisk gunstig for Norge å ta store grep. I tillegg til at det vil være gunstig for klima spesielt, og bærekraftsmålene generelt.

En Parisjustering av Oljefondet – at fondets investeringsportefølje er i tråd med målene i Parisavtalen, gjennom at selskapene det investeres i enten har lave utslipp allerede i dag,

eller en plan om å redusere sine utslipp – vil også utgjøre et viktig norsk bidrag for å nå bærekraftsmålene, samtidig som det reduserer klimarisikoen for et langsiktig fond som oljefondet.

Sirkulærøkonomi og reduksjon av materielt fotavtrykk – bærekraftsmålene 12 og 13

For flere av bærekraftsmålene vil det være avgjørende at vi utvikler sirkulærøkonomien, for å redusere vårt materielle fotavtrykk og presset på liv på land og i vann, og for å få ned klimagassutslippene. Det er et stort behov for etterprøvbare og presise mål. Framtiden i våre hender mener at Norge bør ha et overordnet mål om å halvere sitt materielle fotavtrykk innen 2030, målt etter Eurostats metode. Nederland har allerede innført tilsvarende mål. For å få til dette trengs en rekke tiltak og virkemidler, både sektorovergripende og sektorspesifikke. Viser her til innspillene Framtiden i våre hender tidligere har gitt til Regjeringens strategi for sirkulær økonomi.³

Bærekraftig jordbruk – bærekraftsmålene 2, 12 og 13

Matproduksjon utgjør en stor andel av klimagassutslippene og legger beslag på store naturressurser. Et mer bærekraftig jordbruk er derfor nødvendig. Dette innebærer at vi beveger oss i retning av større grad av plantebasert kosthold, og samtidig reduserer kjøttforbruket. For at den norske kjøttproduksjonen skal bli mer bærekraftig, må importen av dyrefor reduseres, og produksjonen baseres mer på norske ressurser.

Kjøtt er den matvaren som oftest er gjenstand for prisdumping.⁴ Dette fører til unødvendig høyt kjøttkonsum, og vi mener det trengs et forbud mot salg av mat med tap for å forhindre dette. Videre er det også behov for en omlegging av jordbrukspolitikken for å bedre rammevilkårene for plantebasert matproduksjon.

Behov for en strategi for bærekraftig forbruk av bioressurser – bærekraftsmålene 7, 12 og 15

Bruk av bioenergi utgjør en vesentlig del av tiltakene i Klimakur. Samtidig viser Klimakur at vi er langt fra å være selvforsynt med bærekraftig bioenergi fram mot 2030, og vi må hente på det globale markedet. Samtidig vil etterspørselen trolig være stor også fra andre land, og faren er derfor stor for betydelig miljøskade globalt som følge av økende press på naturressursene våre.

Per i dag stilles det ikke bærekraftskrav til store deler av bioenergien eller bioressursene som er i bruk. Selv der det stilles bærekraftskrav tar man ikke høyde for indirekte arealbruksendringer og konsekvenser av dette. Framtiden i våre hender etterlyser en helhetlig analyse av forbruket og behovet for bioressurser i ulike næringer i årene framover. Det må settes opp et hierarki rundt hvilke næringer som skal ha forrang på forbruk av bioressurser hvor primære behov slik som matproduksjon må rangeres høyst.

³ <https://www.regjeringen.no/contentassets/445aed28340b43bd84b1b20c4e517bd2/framtiden-i-vare-hender--innspill-til-regjeringens-strategi-for-sirkular-okonomi-06.07.20-840104.pdf>

⁴ <https://www.framtiden.no/201801187250/aktuelt/mat/hoy-pris-for-billig-kjott.html>

Offentlige investeringer må prioriteres ut ifra sin innvirkning på klima- og natur – bærekraftsmålene 13, 14 og 15

Utbygd areal medfører både økte klimagassutslipp og tap av naturmangfold. Regjeringen må innføre en tydeligere prioritering: Tiltak som gir lav naturbelastning og høy klimanytte bør prioriteres. Det betyr for eksempel at vedlikehold og fornyelse av jernbane og kollektivtransport bør prioriteres. Tiltak som gir høy naturbelastning og lav klimanytte bør som hovedregel ikke gjennomføres. Regjeringen bør ha mål at Norge skal bli arealnøytralt.

Bærekraft inn i selskapsretten – bærekraftsmålene 8, 12, 13, 14 og 15

Et viktig grep som må tas for å gjennomføre de betydelige kuttene i klimagassutslipp som må komme det neste tiåret, samt påbegynne prosessen med å gå fra et lineært økonomi-system til sirkulærøkonomi, er endring i selskapenes forretningsmodell. Framtiden i våre hender mener bærekraftsmålene må tydelig inn i selskapsretten, hvor selskapenes arbeid med bærekraft må måles og revideres av en uavhengig tredjepart.⁵

Forskningsprosjektet SMART (Sustainable Market Actors for Responsible Trade) ved Universitetet i Oslo har utarbeidet forslag til hvordan selskapsretten kan tilpasses et mer bærekraftig samfunn, hvor selskapers målsetninger skal kobles mer opp til hva samfunnet faktisk trenger, og ikke utelukkende til profittmaksimering – med påfølgende økt produksjon, forbruk og utslipp.⁶ Forslagene er presentert for EU, og en innføring av tilsvarende tiltak i Norge vil gjøre vegen mot et fornybarsamfunn og en sirkulær økonomi enklere.

⁵ <https://www.framtiden.no/202002107535/aktuelt/gronn-okonomi/klimaforslag-rister-i-naringslivet.html>

⁶ https://www.smart.uio.no/reform_proposals